

detected. The formal-syntactic structure of two-part and one-part sentence constructions with adverbialized verbal analytical syntactic transposits in comparative and superlative degrees is outlined. The limits of semantic-syntactic structure with the adverbial predicates of quality-ratio and state-ratio are defined. Adverbialized verbal analytical syntactic transposits are analyzed according to the position of its left-handed and right-handed valency actants derivation. Semantic filling and morphological processing of actants in semantic-syntactic positions of comparison of subject and object are found.

Key words: formal-syntactic structure of the sentence, semantic-syntactic structure of the sentence, adverbialized verbal analytical syntactic transposyt in comparative degree, adverbialized verbal analytical syntactic transposyt in superlative degree, valency actants derivation, adverbial predicate of quality-ratio, predicate of state-ratio, actant, subject, object.

Стаття надійшла до редколегії
23.07.2014 р.

УДК 81+367

Тетяна Мішеніна

Стилістичний потенціал звуконаслідувальних слів у сучасній українській мові (на прикладі новелістики 60-х років XX ст.)

На основі аналізу стилістично-функціональних особливостей звуконаслідувальних слів виокремлено чотири класи уживаних у сучасній українській мові звуконаслідувальних комплексів, що реалізують стилістичний потенціал. З'ясовано, що задля досягнення звукового ефекту використовуються одно- і багатокомпонентні утворення, авторські асоціативні звукові компоненти.

Ключові слова: вигуки, звуконаслідувальні слова, стилістично-функціональні особливості, стилістичний потенціал, структурно-семантичні особливості мовної одиниці, звуконаслідувальні утворення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розглядаючи питання про мотивований чи немотивований характер зв'язку звуку і значення у слові, звуконаслідувальні слова витлумачуються традиційно як наочний приклад мотивованості мовного знака. Звуконаслідуваність перебуває в тісному взаємозв'язку зі звукозображальністю: в основі початкового об'єднання звуку і значення лежить звукозображальність у широкому розумінні цього слова, цьому положенню неможливо протиставити будь-яке інше пояснення утворення зв'язку звуку зі змістом, оскільки звуконаслідувальні слова є відповідниками, наслідуванням тих звуків, які людина постійно чує. Відповідно звуконаслідувальні слова мають не суто інстинктивний характер, а є усвідомленими утвореннями. Звуконаслідувальні слова за своєю семантикою пов'язані із вираженням звукових уявлень, які порівняно з поняттями визначають периферійний рівень пізнання дійсності [3; 4; 7; 8].

Отже, звуконаслідувальні слова означають слухові образи, які є приблизними відповідниками звуків довкілля. Точність мовних наслідувань звуків здебільшого наближена до природної. Фонетичний склад, структура, семантика звуконаслідувальних слів визначаються характером відображеної звукової дійсності як явища природи.

Звуконаслідувальні слова переважно розглядаються в розділах граматики, у яких розкрито структурно-семантичні характеристики вигуків. Проте зауважимо, що звуконаслідувальні слова мають особливості, що відрізняють їх від інших слів, диференціюючи звуконаслідування з іншими словами, оскільки реалізують тісний взаємозв'язок між звуковою формою слів і значенням, яке вони передають.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Окреслену проблему в українському мовознавстві розглядали Л. Мацько [100], систематизувавши та класифікувавши звуконаслідування за семантичними ознаками; К. Тищенко [9]. Науковці Т. Возний [1], І. Гаценко [2], Є. Карпіловська [5] аналізують словотворчу й семантичну структуру дієслів звуконаслідувального походження у східнослов'янських

мовах. Отже, дослідження морфологічних, семантичних, синтаксичних особливостей звуконаслідувальної лексики є актуальним питанням сучасної україністики. Усебічний аналіз цієї групи лексики також передбачає з'ясування стилістичного потенціалу звуконаслідувальних слів в українській мові.

Мета публікації – з'ясувати стилістично-функціональні особливості звуконаслідувальних слів у сучасній українській мові.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Критерії, за якими звуконаслідувальні слова відрізняються від вигуків і дієслівно-вигуківих форм: 1) вигуки відображають емоції та волевиявлення, звуконаслідувальні слова є відповідниками звукових образів і не виражають ні емоцій, ні волевиявлень; 2) звуконаслідувальні слова мають мотивоване звуковим складом значення, безпосередньо відображаючи явища, чим відрізняються не лише від вигуків, а й від інших частин мови; 3) повтори у звуконаслідувальних словах наявні не тільки для посилення відображуваних явищ, як це відбувається у вигуках, а й указують на їх тривалість, характеризують ці явища з кількісного й якісного погляду; 4) більшість звуконаслідувальних слів багатозначні, в деяких звуконаслідувальних словах відображено тенденцію розвитку вторинного значення, що властива іншим частинам мови (у вигуках такі значення не виникають); 5) звуконаслідувальні слова мають своєрідну будову; 6) звуконаслідування відіграють особливу роль при творенні парних слів; 7) звуконаслідування беруть участь у процесах словотворення, від них способом афіксації можна утворити дієслова (дієслівні форми), іменники, прикметники; 8) на відміну від вигуків, звуконаслідувальні слова менш пов'язані з інтонацією [2; 6; 9].

Мова надає лінгвістичному обробленню звуковий комплекс, фонетично його упорядковує, детермінуючи структуру слова. Завдяки мовній системі звуконаслідувальні слова набувають називної функції, можливості бути членом речення та виражати поняття. Звуконаслідування, що виражають загальні уявлення, мають сталий звуковий склад і структуру, єдине лексичне значення, зрозуміле всім носіям певної мови, утворюють підґрунтя для творення нових слів, мають становити об'єкт дослідження.

Традиційна тематична класифікація оноματοпоетичних слів за семантичними ознаками охоплює чотири класи:

- звуконаслідування, що пов'язані з людиною та її діями (*кахи – наслідування звуку кашлю, човг – наслідування звуку човгання*);
- оноματοпоетичні слова, що наслідують звучання явищ неживої природи і звуки рослин (*хлюп – наслідування звуку хлюпання, плескання, гур – наслідування звуку гуркотання (про грім)*);
- оноματοпоетичні слова, що передають звуки тварин і птахів (*дзяв – наслідування звуку дзявкання, буркуку – наслідування крику голуба*);
- звуконаслідування, що пов'язані з діями предметів, які звучать з допомогою людини (*тирири, ті-лі-лі – наслідування гри на музичному інструменті*).

Найчисленнішими з них є звуконаслідування, що передають невимушені звучання, утворювані мовними органами (*ф'ю – наслідування звуку свисту, тиди-денця – наслідування звучання стуку зубів від холоду*); наслідування криків тварин (*кум-кум – наслідування кумкання жаби, няв – наслідування звуку нявкання (про кішку)*); наслідування голосів птахів (*киги-киги – наслідування квіління чайки, пугу-пугу – наслідування крику пугача*); наслідування звуків механізмів (*бутум-бас – наслідування гри на віолончелі, клац – наслідування звуків клацання*); звуконаслідування, що передають звучання ударів (*грюк – наслідування звуків стукання, грюкання, хлоп – наслідування звучання удару, хлопання*).

На прикладі новелістики 60-х років ХХ ст. було виокремлено такі групи звуконаслідувальних слів:

Звуконаслідування, що пов'язані з людиною та її діями.

Передавання особливостей сміху. Спостерігаємо звуконаслідування, що реалізують полісемічні значення: а) – *Хі – хі – хі!* – *Чути з кухні в'їдливий Марусин голос* [10, с. 245] – деструктивна емоція; *Хі – хі – хі...* – *зайшлася Палажка, наливаючись від напруги дівочим рум'яном* (10, с. 201) – конструктивна емоція; *«Іх іх і – ху – ху – х»* – *залилися сміхом мідні брязкала на бубні і враз умовкли* [10, с. 93] – враження від звуку під час гри на музикальному інструменті; б) *Га – га – га,* – *засміявся Антін* (10, с. 201) – конструктивна емоція; *Покажи, як інженери цілються! Ха – ха – ха!... І – і – гу – гу!...* [10, с. 90] – іронічне ставлення; *Як схочете в гречку скакнути, то й на налигачі не вдержити, гу – гу – гу!...* [10, с. 90] – іронічне ставлення; *Тоді Василь Силка Чи – це – я –*

чи – не я підхопився на ноги і вигукнув – як лоша проіржав крізь: широкі рідкі зуби: *Хі – гі – зі!* [10, с. 461] – сатиричний сміх; *Та це оно домовики товчуться в бовдурі, сажею шпують ся і регочуть так: гу – гу – гу...* [10, с. 43] – сміх міфічних істот.

Передавання особливостей свисту: *А Санько підпер щоки долонями і тихо засвистів: «Ф'ю, ф'ю» – виводив тоненько, не пісню і не мари, а таку собі триндичку* [10, с. 164] – передавання пісенного такту засобом свисту.

Передавання фізичного стану – кашлю: а) *Кхе... кхе...Та це, товаришу, ми...Сусіди.* (10, с. 344); *Усіх, пойми, всіх! Кхе – хе...* [10, 183]; *Повернется Ігорко спиною до вітру: кахи – кахи...* [10, с. 214]; – подібні й наближені за звуковим оформленням звуконаслідування; б) *Бочонок ніколи не купував, а лише весело перемовлявся з базаровими і реготав басом з-під білих розпущених вусів: «Гу – гу – гу! Кха – кха – кха!»* [10, с. 403]; *Юхим на те зобиджено кліпає під смаленими коло коло горна рудими віями, встає од гурту і, згорбившись, іде до кузні, а вслід йому: Га – га – га! Ках – ках – ках! Щоб знав, як виношуватись...Ото щоб знав!...* [10, с. 51] – складні трикомпонентні звуконаслідувальні комплекси, що передають взаємозв'язок фізичного й емоційного стану; в) *Бга – га – га... Кривоматній!... – забухикав Антін* [10, с. 204] – глибокий кашель, внутрішній біль.

Передавання емоційного стану людини: – *Ху – ух!* – простогнав він після останньої кепки і відкинувся спиною на глину [10, с. 469]; *Ай добра ж, – хвалив, ледь відсьорбнувши з ложки. – У – у – у, такої не всяка й кухарка зварить* [10, с. 397] – наближені дво- і трикомпонентні звукові комплекси, утворені за допомогою використання голосних заднього ряду задля досягнення ефекту протяжності, на позначення звершення дії; захоплення результатами діяльності; – *Ша! Ч – ш – ш – сичав Джэнджибаров* [10, с. 370]; *Ш – шо – о? Він стоятиме!* [10, с. 304] – звуконаслідувальні комплекси, утворенні за допомогою використання шиплячих задля досягнення ефекту шипіння, на позначення незадоволення ситуацією; – *«Рр – разо – о – ом!»* – скомандував пречудесним тремтливим тенор Сергуня Чабан, голова піддав газу, і машина вискочила на піщану твердину. *А це, тату, «ри – и – и!»* [10, с. 103] – звуконаслідувальні комплекси, утворенні за допомогою використання дрижачих задля досягнення ефекту гучності, сили звуку, на позначення упевненості у своїх діях; *Він говорив довго, тицькав у Климка пальцем, як нагаком: «Пуф! Пуф!»* – і кілька разів повторив слово «партизан» [10, с. 404] – особливості вимови персонажа задля стилізації мовлення; *Цс – с! Замовч! Оно тато вмерли* [10, с. 231] – наказ мовчати.

Використання звуконаслідувальних слів, які пов'язані із зверненням людини до живої природи: а) звертання до свійських птахів: *Покровського попа застали вдома. Він стояв на ганку в хромових офіцерських чоботях та новій, либонь, недільній рясі, сипав курям пшеницю з коряка і рокотав басом: Ціпоньки –ціпоньки, путь – путь – путь...* [10, с. 122] – заклик; *Киш – крикнув я, та крику не вийшло, тільки засичав* [10, с. 353]; *Випущу півня, випущу півня! Не вірили? Тепер дивіться, хай вам повилазять! Киш – киш – киш ...* [10, с. 348] – використання шиплячих задля досягнення ефекту шипіння; – *А щоб ти була здохла, зануда проклята – окаянна – анахтемська! Альга – льга – льга – а – а...* [10, с. 351] – синонімічні звуконаслідувальні комплекси на позначення відганання; б) звертання до свійських тварин: *По той бік сосни чути: сани скриплять, коні пирхають і голос діда Прокопа: – А но – но!* [10, с. 194] ... *Так що скидаю соломі, повечеряю, ляжу в сани, накрию ноги соломою – і ньо – ньо додому!* *Назад бички бігом бігтимуть до ясел, то не встигну й змерзнути* [10, с. 41] – наближені за звуковим оформленням звукові комплекси на позначення звертання до коней і бичків.

Засвідчено, що засобом звуконаслідувань у художньому мовленні Г. Тютюнника передаються подібні звуки: *І, відійшовши кроків з десятків («рип – рип» – кошики за плечима, – «рип-рип» ...), оглянувся* [10, с. 173]; *Коли ти б біжиш, снасть під ногами в тебе каже: рип – рип, рип – рип...* [10, с. 310]; *Хоп! Хоп!* – *весело й легко видихає Санько, перестрибуючи колії, а чоботи й собі – рип, рип!* [10, с. 163].

Багатокомпонентні звуконаслідування дають змогу передати ефект руху, тривалість дії, численність людей, що здійснюють подібні дії: *Колона – попереду неї йшло кілька військових – швидко наближалася: старі, молоді, високі, низенькі люди; усміхнені, похмурені, ніякі обличчя; куфайки, кожухи, діжурки, ... білі, чорні, однокольорові смугасті з рядна, торби – рип, рип, рип сніг під ногами* [10, с. 387].

Звуковий ефект від ходи передає ознаки на рівні: *тихо – гучно; швидко – повільно* тощо: *А про- давці біля них тупу-тупу, скік-скок. Губи посиніли* [10, с. 217]; *Одічхавшись, злавив з печі, злавив з печі, ходив по хаті від дверей до ікони в куртку, почорнілої Варвари – великомучениці, сюди – туди, гуп – гуп новими чобітьми* [10, с. 253]; *Заходив Михайло Іванович Тютюнник, правильніше не заходив, а втанцьовував у хату з сіней задки, заклавши руки в рукава драної куцини й приспівуючи: І по сінях тупу – тупу, і по хаті тупу – тупу...* [10, с. 564]; *І, вже не дослухаючись, що йому відповіли на те, почав укидати в багаття буряки: гуп, гуп, гуп – аж іскри вгору шугнули* [10, с. 322].

Звуконаслідування, пов'язані із діями побутовими предметами: а) *Юхим зачерпує повну ложку, повільно підносить до рота і якусь мить дивиться, на неї, як на ворога, потім сьорб! – лунко, сердито й коротко, немовби батою ляснув – і ложка суха. Сьорб! Сьорб! – нишком і запекло* [10, с. 101]; *Сьорб, сьорб тихенько, – поклав ложку, погладив себе по голові і знову: сьорб, сьорб...* [10, с. 278] – їсти ложкою; б) *У них не так, як оце в нас, що ложки. В них палички. І так вони швидко ними вмють... Клац – клац – клац – дивись, мисочку вже і підчистив* [10, с. 278] – результат стукання ложкою об миску, відтворення швидкості вживання їжі.

Звуконаслідування, що передають звуковий ефект дій людини: а) *А там, дивись, очима морг – морг, по пазусі долонею ляп – ляп* [10, с. 227] – результат дії; б) *Йди – йди – йди... – шепотів Іванько, затиснувши нитку в пальцях так, що вони аж побіліли. І раптом смик: – Цоп!* [10, с. 374] – результат діяльності; в) *Йому вже полежать би, оддыхнуть старістю, а він грушу посеред двора пиляє, помаленьку так, чирги – чирги та й закуняє проти сонця, тоді прокинеться та знову чирги – чирги...* [10, с. 542]; *Ходить отак набокуват: хить – хить, ніби картоплю під плуг садить* [10, с. 337] – передавання особливостей ходи за допомогою наведення звукових асоціацій.

Звуконаслідування голосів птахів, що створює художній ефект багатоголосся: а) *свійські птахи: «Куд – ку – да?» – питаються розбуркані кури з горища* [10, с. 18]; *І раптом: токо – токо – токо! – півень у хлівці за грушею, – токо – токо!...* [10, с. 175] – кури; *А качки попід очеретами: ках – ках – ках... – наче реготять* [10, с. 73] – качки; б) *дикі птахи як автохтонні знаки довкілля (водянка, дятел, гайворон, воляче око, одуд): І пливають: скрип – скрип, тьох – тьох, – виспівує водянка; а вода поза поромом так і шелестить: прудка весняною течія, води багато* [10, с. 60]; *Деся неподалік чути цюк – цюк – цюк, – дятел порається* [10, с. 190]; *За селом високо в небі, над молодими пшеницями, кружляла гайвороняча згряя: то розтягалась у довгу чорну смужку, то знову зливалась в кім'ях, нагадуючи дикий бджолиний рій. Крах – крах...чулося здалеку* [10, с. 204]; *«Крра, крра...» – зрониться тоді в туман, а переогодом, уже десь далі й глухіше, знову «Крра...Крра...»* [10, с. 319]; *Чутно: чирк – чирк – чирк... Воляче око пурхає в гіллі пташка така, як пучка* [10, с. 246]; *Прокинувся одуд, теж у пісню встряв, перебиває хлопців. –У – ду - ду ...у – ду – ду...* [10, с. 54].

Звуконаслідування звуків, що створюють комах: *Їх ще багато, аж гілля гнеться, і вони сяють у низькому довгому сонячному промінні, горять жовтогарячим багаттям і пахнуть. «Дз – з – з» – гудуть оси та бджоли попід тим багаттям* [10, с. 464] – багатокomпонентні комплекси, створені за допомогою свистячих для досягнення ефекту дзижчання.

Звуконаслідування криків тварин (вовк, їжак, козень): *У – у – у ... – жалібно моторошно так. «Вовк? Ві – ін, вовчик – братик!»* [10, с. 466]; *То, мабуть, не я, хох – хох ... – засміявся Їжак, – бо від того року в степу не харчуюся, а тільки в селі* [10, с. 311]; *Гаразд, – погодився Їжак. – Як схочеться мені їсти, я почну бубоніти отако: бу – бу – бу...* [10, с. 312]; *Вона плаче, а коза й собі, ме – ке – ме, ме – ке – ме, теж плаче за козентам, дитина ж* [10, с. 465].

Звуконаслідування навукоподібних (певною мірою асоціативні звукокомплекси): *Дивись, дивись! – захекано гукав до нього Павук. – А що, вже зморився? Хек – хек...* [10, с. 309]; *– Ходи, біда, стороною, зек – хек – вихекував Павук, бігаючи кружка по своїй сіті* [10, с. 317].

Звуконаслідування руху риби: *Павло стояв поволі перегрібати п'ятірнею кушир і раптом: ляп – ляп – крась, широкий, у долоню, і червоний, мов з міді* [10, с. 126].

У межах групи виокремлено звуконаслідування, що передають:

– **звукові ефекти, зумовлені роботою зі знаряддями праці:**

Трах – тах – тах... – *лине од поля із-за сосни і гатить по скронях* [10, с. 165]; *І все глухіше було чути: тьох – тьох, тьох – тьох...* [10, с. 433] – глухі звуки; *Тільки залізяка ота Маркіянові брязь – брязь, туп – дзень...* [10, с. 234]; *А тоді, мабуть, цеглиною по замку: дзявк, дзявк...* [10: 185]; *Деся у вільхах по той бік річки били пеньки: бух, бух, дзень, – сокира сприснула*

[10, с. 192]; *Дзик – дзик – дзик...* – бринить цілими днями в Ониськом дворі, попідвіконню, понад стріхою, наче то вітер на скрипці зі струнами – волосінню витинає... [10, с. 223]; *Прислухаємося. Чути: дзелень – дзелень...* [10, с. 465] – свистячі звуки;

– *звуковий ефект від падіння: У-у ... По всіх садках тоді тільки й чути було: гуп – гуп, гуп – гуп...* Яблука та груші падали [10, с. 240];

– *звуковий ефект від руху (особливостей лету) птахів: Оце, буває, побачить курка якусь мураку на шибіці, підбіжить та дзьобом у скло тук- тук...* [10, с. 74]; *Чую над головою: ляп – ляп, – пролетіло щось і сіло на тому ж таки бовдурі...* Пугач [10, с. 198];

– *звуковий ефект від ходи тварин: Оце – знайомий вам з дитинства кінь. Він ходить і б'є літерою «Ге». Ось так: хоп – хоп – хоп – хоп – і вже загрожує королеві, отому найвищому дядькові* [10, с. 282];

– *звуковий ефект доквілля, явище природи; звуковий ефект взаємодії: Вітер за круглим віконцем розбурхався вкрай; сад уже не гув, як раніше, а стогнав, і гілочка не шкрябала, а дрібно цокотіла в чорне скельце, ніби знадвору хтось ізлякано кликав когось чи попереджав про небезпеку: цок – цок – цок, цок – цок – цок...* [10, с. 365]; *А сосни позаду вигойдуються «шу – ші – ші – і», і коні зупиняються* [10, с. 194]; – *Гух – гух – гух, – озивається на кроки старий сніг* [10, с. 214]; *Ф'ють, ф'ють, ф'ють...* – свиськає увесь степ [10, с. 316] – перевага голосів птахів; *Чирги – чирги...* – бризкають з груші жовтогарячі крапельки тирси [10, с. 169] – звуки, що виникають унаслідок падіння;

наслідування звуків механізмів: На церкві ударили в дзвони Бем... Бем... Бем... [10, с. 347]; *На каланчі заklenькали в рейку: бем, бем, бем...Вісім годин* [10, с. 216].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасній українській мові використовуються оноματοпоетичні слова, які за своїми семантичними ознаками поділяються на чотири поширені класи (звуконаслідувальні слова, пов'язані з людиною та її діями; оноματοпоетичні слова, що виражають звукові ознаки явищ природи й рослин; наслідування звуків тварин і птахів; оноματοпоетичні слова, пов'язані зі звуками предметів, рух яким задає людина).

Виконуючи стилістичну функцію, звуконаслідувальні слова чи моделі слів у деяких випадках тією чи іншою мірою можуть втрачати звукомодельовальний характер, перестаючи бути власне звуконаслідуваннями: звуки мовлення, що їх утворюють, певним чином набувають змісторозрізнавальної функції, своєю чергою модельовальна функція тоді послаблюється, як наслідок втрачається здатність наслідувальної вимови (може втрачатись також варіативність звукового складу – змінюються чи випадають певні звуки, склади тощо). Серед звуконаслідувальних слів поширене явище синонімії. Оноματοпоетичні слова не є абсолютними синонімами, які здатні замінити один одного без семантичних змін.

Отримані результати дослідження розширюють наше уявлення про категорію звуконаслідувань та визначення їх статусу.

Перспективи дослідження звуконаслідувальних слів убачаємо в типологічному дослідженні окресленої проблеми на матеріалі художніх текстів, розгляд і звуконаслідування з позиції варіативності й різнорівності.

Джерела та література

1. Возний Т. М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською мовами / Т. М. Возний. – Львів : Вища шк. ; Вид-во при ЛДУ, 1981. – 187 с.
2. Гаценко І.О. Типологічні особливості звуконаслідувальних слів (на матеріалі української, російської та англійської мов) : дис. ... канд. філол. наук / Гаценко І. О. – К., 2003. – 280 с.
3. Журавлєв А. П. Звук и смысл / А. П. Журавлєв. – М., 1981. – 106 с.
4. Журковский Б. В. Идеофоны: сопоставительный анализ / Б. В. Журковский. – М., 1968, – 200 с.
5. Карпіловська Є. А. Особливості семантики дієслів звучання в сучасній українській літературній мові / Є. А. Карпіловська // Структура і семантика мовних одиниць. – К., 1985. – С. 45–50.
6. Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові / Л. І. Мацько. – К., 1985. – 165 с.
7. Мельников Г. П. Орфонимия и мотивированность знака / Г. П. Мельников // Проблемы мотивированности языкового знака / отв. ред. А.П. Журавлєв. – Калининград, 1976. – 368 с.
8. Меньшиков Г. П. Орфонимия и мотивированность языка / Г. П. Меньшиков // Проблемы мотивированности языкового знака. – Л., 1976. – С. 43–50.

9. Тищенко К. М. Метатеорія мовознавства / К. М. Тищенко. – К. : Основи, 2000. – 350 с.
10. Тютюнник Г. Вибрані твори / Григорій Тютюнник. – К. : Дніпро, 1981. – 606 с.

Мишенина Татьяна. Стилистический потенциал звукоподражательных слов в современном украинском языке (на примере новелистики 60-х годов XX в.). Междометия и звуковые комплексы принято традиционно рассматривать в одной группе, однако структура и семантика звуковых компонентов отличаются более тесной взаимосвязью со значением слова. Звукоподражательные слова, выражающие общие представления, имеют постоянное звуковое строение и структуру, являющееся понятным для всех носителей конкретного языка, образуют базу с целью создания новых слов, должны составлять объект исследования.

На примере новелистики 60-х годов XX в. был раскрыт стилистический потенциал таких групп звукоподражательных слов: звукоподражания, которые связаны с человеком и его действиями: особенности смеха; особенности свиста; физическое состояние; эмоциональное состояние человека; звукоподражания, связанные с обращением человека к живой природе; звукоподражания, связанные с действиями с бытовыми предметами; звукоподражания, передающие звуковой эффект действий человека; звукоподражания голосов птиц; звукоподражания звуков, издаваемых насекомыми; звукоподражания криков животных (волк, еж, козленок); звукоподражания паукообразных (в определенной степени звуковые ассоциации). Обнаружен мощный стилистический потенциал звукоподражаний, передающих звуковые эффекты: звуковые эффекты, обусловленные работой с орудиями труда: звуковой эффект от падения; звуковой эффект от хождения животных; звуковой эффект окружающей среды, явление природы; подражания звукам механизмов.

Выполняя стилистическую функцию, слова звукоподражательного происхождения или соответствующие звукоподражанию, модели слов в некоторых случаях в той или иной степени могут терять характер звукомоделирования, переставая быть собственно звукоподражаниями: звуки речи, их образующие, в определенной степени приобретают функции, различающие смыслы. В таком случае моделирующая функция, в свою очередь, ослабляется. Как следствие, теряется способность подражательного произношения (может также утрачиваться вариативность звукового состава – меняются или выпадают определенные звуки, слоги и т.п.).

Для современного украинского языка характерно использование ономопоэтических слов для обозначения результатов деятельности человека, которые отображают звучание живой и неживой природы. Звуковые комплексы создают звуковые образы, а также способствуют достижению эффекта многоголосия в художественной речи.

Ключевые слова: междометия, звуковые комплексы, стилистически-функциональные особенности, стилистический потенциал, структурно-семантические особенности языковой единицы; звуковые образования.

Mishenina Tetiana. Stylistic Potential of Onomatopoeic Words in Modern Ukrainian Language (for Example Novelistic 60 s. XX century). Interjections and sound systems traditionally considered accepted in one group, but the structure and semantics of audio components are more close relationship with the meaning of the word. Onomatopoeic words expressing general ideas, have a constant sound structure and the structure, which is understood by all carriers of a particular language, form a basis to create new words, should be the object of study.

On an example novelistic 60 s. XX century was discovered stylistic potential of such groups onomatopoeic words: onomatopoeia, which are associated with the man and his actions: transmission features of laughter; transmission features a whistle; transfer of physical condition; transmission emotional state; onomatopoeia associated with handling human to nature; onomatopoeia related to actions with everyday objects; onomatopoeia, transmitting the sound effect of human actions; onomatopoeia votes birds; onomatopoeia of the sounds produced by insects; onomatopoeia animal noises (wolf, hedgehog, goat); onomatopoeia arachnids (to a certain extent associative sound association). Found a powerful stylistic potential onomatopoeia transmitting sound effects sound effects due to work with tools: sound effect from the fall; sound effect from eating animals; sound effect of the environment, natural phenomenon; mimicry mechanisms.

Performing stylistic function onomatopoeic word origin or corresponding onomatopoeia, I model the words in some cases to some extent can lose modeling sounds character, ceasing to be a proper onomatopoeia: the sounds of speech, their generators, to a certain extent acquire functions that distinguish meanings. In this case, the modeling function, in turn, weakens. As a result, lost the ability to imitative pronunciation (can also be lost variability sound composition – change or drop certain sounds, syllables, etc.).

For the modern Ukrainian language is characterized by the use of words to express homonymous of human activities, which reflect sound animate and inanimate nature. Sound systems create sounds capes, as well as contribute to the effect of polyphony in artistic speech.

Key words: interjections, sound systems, stylistic and functional features, stylistic potential, structural and semantic features of the language unit; sound education.

Стаття надійшла до редколегії
26.08.2014 р.